

Participatie: samen met stad

Economische visie Haarlem en agenda 2020-2024

Een belangrijke bouwsteen voor de totstandkoming van de Economische visie Haarlem en bijbehorende agenda 2020-2024 zijn de uitkomsten van het uitvoerige participatietraject met partijen in de stad. Om een goed beeld te krijgen van de wensen voor de ontwikkeling van werkgelegenheid en ondernemerschap, is de gemeente in het najaar van 2019 in gesprek gegaan met ondernemers, koepelorganisaties, belangenverenigingen en kennis- en onderwijsinstellingen. Kennis, ervaringen en inzichten zijn gedeeld en ideeën opgehaald. Gedurende het hele participatietraject was het platform www.haarlem.nl/economischevisie geactualiseerd, om zo transparant en helder mogelijk te communiceren.

Aanpak: kwalitatief en kwantitatief

We hebben gekozen voor zowel een kwantitatieve als kwalitatieve aanpak. We hebben interviews gehouden en rondetafelgesprekken gevoerd waardoor we het gesprek konden spreiden over diverse thema's en de diepte in konden gaan. Dit leverde zeer waardevolle input op. Om zo breed mogelijk de wensen en ideeën van ondernemers te kunnen peilen hebben we ook een online enquête uitgezet. Alle trajecten liepen parallel aan elkaar in de maanden september, oktober en november 2019.

Online enquête beroepsbevolking

Begin 2020 zetten we nog een online enquête uit onder de beroepsbevolking. Deze kon niet eerder worden ingepland. We nemen de uitkomsten van deze enquête mee als inspraakreactie op de visie en agenda.

Rondetafelgesprekken 2018

In 2018 zijn ook al rondetafelgesprekken gehouden. Deze gesprekken waren met ondernemers uit de maakindustrie, creatieve sector, digitale economie en gezondheidszorg. Deze gesprekken leverden aandachtspunten op voor de participatie in het najaar van 2019. Thema's die in 2018 naar voren kwamen waren: behoefte aan een economische visie, hubvorming, talent en zichtbaarheid.

Gezamenlijke visie en uitvoering

De uitgebreide participatie heeft tot doel om een gezamenlijke visie te creëren en draagvlak voor een gezamenlijke uitvoering van de agenda 2020-2024. De participatieaanpak sluit aan bij het programma Nieuwe Democratie van de gemeente.

Deelnemers participatie

In de rondetafelgesprekken en één-op-één gesprekken hebben we met een brede en representatieve vertegenwoordiging uit de stad gesproken. We hebben gesproken met:

- Ondernemers
Grote werkgevers, spraakmakende ondernemers, economische hubs
- Belangenbehartigers
Industriekring Haarlem (IKH), MKB, Young MKB, Vereniging Eigenaren Binnenstad Haarlem (VEBH), Centrum Management Groep (CMG), Koninklijke Horeca Haarlem (KHH), Haarlem Marketing (HM), BIZ-en/winkeliersverenigingen, wijkraden
- Regio
REO/gemeenten Zuid-Kennemerland, MRA/gemeente Amsterdam, Plabeka, Provincie Noord-Holland
- Onderwijs- en kennisinstellingen
Nova-college, Inholland, studenten Inholland, Koepel, CupolaXS, Stagebureau Waarderpolder
- Ondernemersnetwerken
Kennemer Business, Beter Business, NV Haarlem, Parkmanagement Waarderpolder Haarlem Business Park

- Overig
Spaarne Gasthuis, UWV, Werkgeversservicepunt (WSP)
- Domeinen ambtelijke organisatie Haarlem
Gebiedsmanagers, gebiedsverbinders, ontwikkelzonemanagers, stadsarchitect, beleidsmedewerkers mobiliteit, wonen, duurzaamheid, planologen, stedenbouwkundigen, ICT, cultuur

Conclusie bevindingen participatie

De bevindingen uit de één-op-één gesprekken, rondetafelgesprekken en online enquête zijn terug te brengen tot vier thema's: ruimte, talent, bereikbaarheid en zichtbaarheid.

Ruimte

- Meer fysieke ruimte nodig voor vestigen en groeien
- Benutten van OV-knooppunten voor kennisintensieve werklocaties
- Meer economische clusters, innovatieve hotspots en creatieve broedplaatsen

Talent

- Inzetten op het binden van studenten, jong talent en starters aan Haarlem
- Meer betaalbare woningen (studenten, jongeren, starters, professionals in bijvoorbeeld zorg en onderwijs)
- Betere aansluiting van arbeidsmarkt op onderwijs (skills, bij-/omscholing, stages, leerwerkplekken etc.)

Bereikbaarheid

- Goede bereikbaarheid/mobiliteit: OV-knooppunten

Zichtbaarheid

- Meer profilering en positionering in de MRA
- Circulaire en duurzame economie → delen van kennis en successen
- Samenwerking, verbinden en kennisdelen, zowel in de stad als in de regio
- Als gemeente meer ambitie en lef tonen

Deze conclusie komt voort uit onderstaande participatievormen.

Toelichting vormen van participatie

De participatie voor de Economische visie Haarlem en Agenda 2020-2024 bestond uit:

- a) rondetafelgesprekken
- b) één-op-één gesprekken
- c) online enquête ondernemers
- d) online enquête beroepsbevolking (begin 2020)

a. Rondetafelgesprekken: zes thema's, zes gesprekken

In totaal waren er zes rondetafelgesprekken in oktober en november 2019. Aan de gesprekken namen in totaal 67 werkgevers en andere belanghebbenden deel. Ieder rondetafelgesprek had een eigen thema waarvoor ondernemers specifiek uit die sector waren uitgenodigd. De thema's waren:

1. Detailhandel, restaurants en cafés
2. Toerisme en recreatie
3. Creatieve sector
4. Maakindustrie
5. Gezondheidszorg
6. Digitale economie

Persoonlijke uitnodiging

De rondetafelgesprekken waren op persoonlijke uitnodiging en zijn via het netwerk verder uitgezet. Genodigden konden zelf andere ondernemers attenderen op deelname aan de rondetafelgesprekken.

Toeristische koers en Detailhandelsvisie

In 2019/2020 wordt ook gewerkt aan de Toeristische koers en de Detailhandelsvisie Haarlem. De rondetafelgesprekken Toerisme en recreatie en Detailhandel, restaurants en cafés zijn onderdeel van de participatie voor de Economische visie Haarlem. Tevens bieden zij input voor de Toeristische koers en de Detailhandelsvisie Haarlem. Beide rondetafelgesprekken zijn meegenomen in de verslaglegging van het participatietraject Economische visie Haarlem.

Toekomstonderzoek Waarderpolder

Gelijktijdig met het traject van de Economische visie wordt een onderzoek uitgevoerd naar de toekomst van de Waarderpolder. Er zijn vier gesprekken gevoerd – drie met ondernemers en één met IKH – waarbij de aandacht uitging naar zowel de Economische visie als het toekomstonderzoek Waarderpolder. Tijdens deze gesprekken was bureau Stec Groep, dat het toekomstonderzoek Waarderpolder begeleidt, ook aanwezig.

Informereren, raadplegen en adviseren

We hebben veel verschillende ideeën opgehaald tijdens de rondetafelgesprekken en de individuele gesprekken. Alle gesprekken hadden een open karakter en waren informierend, raadplegend en adviserend. De opzet van de rondetafelgesprekken was identiek. De rondetafelgesprekken werden voorgezeten door een externe voorzitter om de neutraliteit van de gesprekken te bewaken.

Samenvatting per tafel

Per tafel hieronder een korte samenvatting.

Detailhandel, restaurants en cafés

Als Haarlem zich als winkelstad wil positioneren is het belangrijk om onderscheidend te zijn ten opzichte van andere steden. Dit kan door cultuur, gastronomie, bloemen erbij te betrekken.

Voeg met de toename van het aantal inwoners niet teveel nieuwe retail toe en versterk vooral de bestaande winkelgebieden. Zet daarnaast in op een intensievere samenwerking tussen alle partijen in de stad: alle partijen zijn nodig om Haarlem te behouden als stad 'voor ieder wat wils'. De rol van de Centrummanager, als verbinder van de partijen, is hierin cruciaal.

Daarnaast is duurzaamheid belangrijk: hoe kan fysieke retail bijdragen aan Haarlem CO2 neutraal.

Toerisme, recreatie en toerisme

De presentatie van het NBTC (Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen) is gericht op de duurzame ontwikkeling van toerisme. Het internationale reisverkeer is in de afgelopen tien jaar sterk gegroeid. De leefbaarheid en harmonie in de stad worden steeds belangrijker. Veel mensen bezoeken een stad speciaal vanwege het culturele aanbod. Haarlem heeft veel te bieden: cultuur, winkels, horeca. Een goed aanbod van deze drie-eenheid is belangrijk voor het aantrekken van bezoekers.

Er is behoefte aan harde cijfers waarom mensen Haarlem bezoeken.

De focus moet worden gelegd op wie de gewenste doelgroep is. Op basis hiervan een strategie met relevante partijen bepalen en hier voor langere tijd gezamenlijk op inzetten. De gewenste strategie moet passen bij Haarlem. Belangrijk is om de tegenstellingen tussen vele partijen niet te benadrukken, maar om juist krachten te bundelen en kansen te benutten.

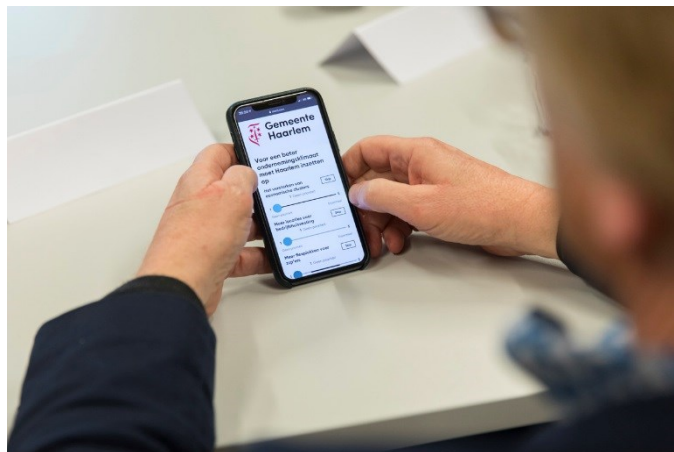
Kansen liggen er om, vooral doordeweeks, meer (zakelijke) bezoekers en toeristen te trekken.

Creatieve sector

Om in de creatieve sector goed te blijven ondernemen, is het noodzakelijk de rauwe randjes van Haarlem te behouden, ruimte te maken om door te kunnen groeien en economische clusters (hubs) te faciliteren. De creatieve sector kan ook bijdragen aan de verbinding tussen maatschappelijke opgaven en innovatie. Maak in de stad ook zichtbaar wat er gebeurt, zoals het inzichtelijk maken van de bestaande hubs of broedplaatsen via een digitaal platform. Een quick win is bijvoorbeeld om meer pop up initiatieven te faciliteren. Structureel zou een beleid moeten worden gemaakt voor economische broedplaatsen. Zorg dat er voorzieningen en horeca komen op plekken buiten het centrum en zet een mix van creatieve bedrijven in een gebied.

Maakindustrie

Prioriteiten voor deelnemers in de maakindustrie zijn zichtbaarheid, profilering en positionering en bereikbaarheid. De versterking van cluster- en hubvorming op sterke economische sectoren gericht op innovatie wordt als kans gezien. Een nauwere samenwerking met de MRA wordt genoemd als quick win. Faciliteer dit als gemeente met subsidies, een fysieke plek waar bedrijven kunnen clusteren (zichtbaarheid) en zorg bijvoorbeeld voor meer opleidingen in Haarlem in de maakindustrie.

Gezondheidszorg

Profilering en zichtbaarheid werd als prioriteit genoemd door de deelnemers in de sector gezondheidszorg. Draag uit waar je als Haarlem voor staat en maak keuzes. Andere prioriteiten waren samenwerking (triple helix), kennisdeling en regie. Bijvoorbeeld door een broedplaats te faciliteren of periodieke en thematische bijeenkomsten te organiseren. Zorg voor regie door subsidies te verstrekken en samen met de stad thema's te benoemen en (maatschappelijke) knelpunten op te lossen.

Digitale economie

Ondernemers in deze sector geven aan dat de vier prioriteiten liggen bij regio op aantrekkelijke kantoorruimte, profilering van talent, publiek private samenwerking (stad, regio, landelijk) en bereikbaarheid (mobiliteit en wonen). Quick wins zijn het verenigen van mensen die kantoorruimte zoeken en aanbieden; de activiteiten van Haarlem Marketing verleggen van detailhandel/horeca/toerisme naar bedrijven. Structureel zou er bijvoorbeeld meer aandacht moeten zijn voor kenniswerkplaatsen, een mix van voorzieningen/winkelstad en kantoor en meer samenwerking met de regio.

b. Eén-op-één gesprekken

In totaal zijn ruim vijftien gesprekken gevoerd. Een aantal gesprekken waren dubbelinterviews, waarbij twee partijen met elkaar in gesprek gingen. Bijvoorbeeld Nova College en het Werkgeversservicepunt.

De gesprekken hadden een identieke opzet aan de hand van de vijf vooraf vastgestelde uitgangspunten, te weten: een goede woon-werkbalans, een gezonde arbeidsmarkt, circulaire economie en duurzaamheid, triple helix samenwerking en regionale samenwerking. Afhankelijk van de focus van de gesprekspartner zijn deze uitgangspunten behandeld.

Een samenvatting van de gesprekken per uitgangspunt:

Goede woon-werkbalans

Een grote opgave voor de gemeente is het creëren van voldoende ruimte om bedrijven te laten groeien of om nieuwe bedrijven aan te trekken. Zet meer acquisitie in op het aantrekken van kennisintensieve banen. Bijvoorbeeld door duurzame moderne kantoren aan te bieden nabij OV-knooppunten.

Haarlem is onderscheidend vanwege een goed woon- en leefklimaat. Ook is Haarlem aantrekkelijk vanwege de mix van bedrijvigheid die zorgt voor dynamiek, de ligging nabij Schiphol en Amsterdam en het hoge voorzieningenniveau. Tevens onderschreven de deelnemers de relevantie en behoefte aan de structuur van een goed georganiseerd bedrijfsleven.

Gezonde arbeidsmarkt

Haarlem is een stad gericht op het mkb. De onderwijsinstellingen spelen met hun opleidingen in op de arbeidsmarkt. Opleidingen gericht op innovatie en de creatieve sector doen het goed onder studenten. Ook wordt steeds meer samengewerkt met het bedrijfsleven, zoals via Bouwlab of Citylab. Beide onderwijsinstellingen geven aan dat het aantal internationale studenten snel groeit. De opleidingen worden hierop ingericht door Engelstalige opleidingen aan te bieden.

De onderwijsinstellingen hebben goede contacten met de grote werkgevers in de stad, onder andere over het aanbieden van stageplaatsen. Een aandachtspunt is het dichterbij elkaar brengen van het onderwijs en het bedrijfsleven door meer in te spelen op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Ook ligt er een kans om het sociaal domein en economie meer met elkaar te verbinden, zodat mensen opgeleid of omgeschoold kunnen worden om toekomstige tekorten op de arbeidsmarkt te verminderen.

Een ander aandachtspunt is het studentenklimaat in de stad. Door het ontbreken van betaalbare woonruimte voor jongeren en studenten en faciliteiten en voorzieningen in de stad is Haarlem niet aantrekkelijk om te verblijven. Veel studenten wonen daarom thuis of kiezen voor een andere stad om te studeren. Op de lange termijn is dit nadelig voor Haarlem als werkstad, doordat jong talent zich niet aan de stad bindt.

Binnen sommige sectoren is het moeilijk om talent langdurig aan de organisatie te binden. Voor bepaalde beroepsklassen komt de betaalbaarheid van woningen steeds meer onder druk, waardoor men niet altijd in Haarlem kan wonen. Dit resulteert initieel in een woon-werpendel en op termijn vaak in vertrek van talent bij de Haarlemse werkgevers.

Circulaire economie en duurzaamheid

Het bedrijfsleven hoeft niet meer overtuigd te worden van het belang van verduurzaming. Echter, verduurzaming is vaak niet de kernactiviteit van de organisatie, en het businessmodel achter duurzaamheid is nog niet helder: bespaart het geld in de toekomst? Informatievoorziening en inspirerende voorbeelden van andere ondernemers kunnen doorslaggevend zijn voor bedrijven om meer duurzame maatregelen te treffen. De onderwijsinstellingen spelen in op de transitie naar een duurzame en circulaire economie, doordat het thema in vele opleidingen terugkomt.

Triple helix samenwerking

De grote werkgevers en de onderwijsinstellingen kennen elkaar. Wel liggen kansen op een meer intensievere samenwerking tussen overheid, ondernemers en kennis- en onderwijsinstellingen op bijvoorbeeld het gebied van een inclusieve arbeidsmarkt, bij- en omscholing, maatschappelijke opgaven zoals transitiepaden en het inspelen op toekomstige ontwikkelingen zodat studenten de vaardigheden snel in de praktijk kunnen brengen.

Regionale samenwerking

Haarlem heeft een aantal sterke sectoren, zoals de maak- en creatieve industrie. Alleen is Haarlem te bescheiden dit uit te dragen. De kwaliteiten van Haarlem - zoals een goed woon- en leefklimaat, werklocaties nabij de historische binnenstad en gunstige ligging nabij Schiphol en Amsterdam - worden onvoldoende naar buiten gebracht. Daardoor positioneert Haarlem zich onvoldoende. Haarlem zou zich actiever moeten aansluiten bij de regio door nadruk te leggen op de sterke sectoren en de kwaliteiten. Ook liggen er kansen om meer mee te liften op Amsterdam (sectoren en positionering). Haarlem is niet enkel een prettige woon-, winkel- of bezoekstad, maar ook een fantastische stad om te ondernemen.

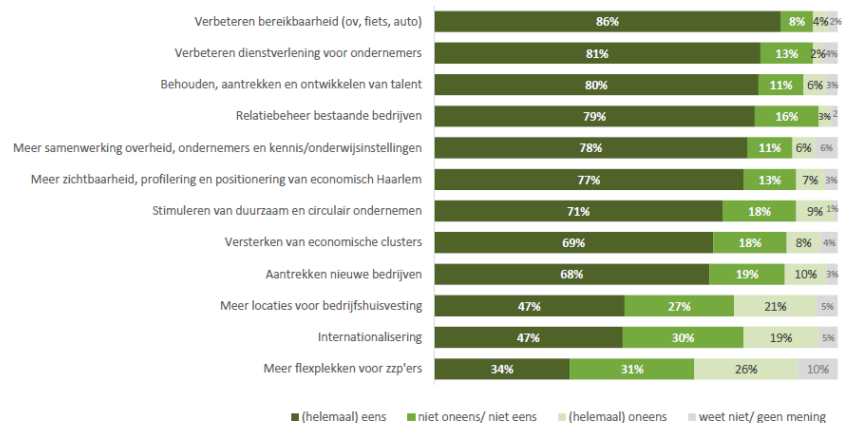
c. Online enquête: over de toekomst van Haarlem als woon- en werkstad

De online enquête voor ondernemers vormde samen met de interviews en rondetafelgesprekken met Haarlemse ondernemers een onderdeel van de participatie voor de economische visie. De enquête is uitgezet onder 570 leden van het ondernemerspanel van gemeente Haarlem. De leden zijn via een e-mail uitgenodigd om online de vragenlijst in te vullen. Deelname was mogelijk van 3 oktober tot en met 17 november 2019. In totaal hebben 143 panelleden de vragenlijst volledig ingevuld. De respons was 25%.

Buiten het panel hebben nog 71 ondernemers de vragenlijst ingevuld, via andere wervingskanalen, waaronder de nieuwsbrief van Waarderpolder Haarlem Business Park, Kennemer Business en van Centrum Management Groep. Gemeente Haarlem

Focuspunten voor een goed ondernemersklimaat

Voor een goed ondernemersklimaat moet Haarlem inzetten op ..... (n=214)

heeft haar eigen social media kanalen (Facebook, Instagram, LinkedIn) ingezet om ondernemers uit te nodigen de enquête in te vullen.

Een korte samenvatting online ondernemersenquête:

- *Positieve beoordeling ondernemersklimaat Haarlem*
De Haarlemse ondernemer beoordeelt het ondernemersklimaat met een 6,6. De grote diversiteit en bedrijvigheid, goede ligging en het opleidingsniveau van de beroepsbevolking wordt als zeer positief ervaren.
- *Woon-, werk- en leefklimaat veel invloed op vestigen in Haarlem*
Een goed woon-, werk- en leefklimaat is van groot belang om je als bedrijf te vestigen in Haarlem. De gunstige ligging van Haarlem, de aanwezigheid van een afzetmarkt en de beschikbaarheid van vestigingslocaties spelen daarbij een belangrijke rol.
- *Focus op bereikbaarheid en creatieve sector*
Voor een goed ondernemersklimaat moet Haarlem volgens de ondernemers met name inzetten op het verbeteren van de bereikbaarheid van de stad. Ook dienstverlening en het behouden en aantrekken van talent is één van de belangrijke focuspunten.
De helft van de ondernemers ziet graag dat Haarlem zich in de toekomst op de creatieve sector gaat richten. De digitale economie/ICT, detailhandel, toerisme en circulaire economie worden in dit kader ook genoemd.
- *Gemeentelijke dienstverlening krijgt voorzichtig voldoende*
Een gemiddeld rapportcijfer van 5,9 voor de gemeentelijke dienstverlening. Positief gewaardeerd worden de goede samenwerking en het directe contact met gemeente. Een derde van ondernemers geeft een onvoldoende: dit onder meer omdat zij te weinig merken van de gemeentelijke ondersteuning of toegevoegde waarde.
- *Inzetten op versterking woon-werkstad*
Bij het aantrekken van werkgelegenheid moet Haarlem met name inzetten op het versterken van Haarlem als woon- werkstad. Ook is een betere aansluiting op de beroepsbevolking en het stimuleren van een duurzame economie belangrijk. Het opleidingsaanbod bij de vacatures in de eigen sector wordt in beperkte mate als voldoende ervaren. Vooral als het gaat om praktisch (uitvoerend) personeel.
- *Personeelstekort verwacht in het onderwijs en de zorg*
Een tekort aan personeel wordt verwacht in de sectoren onderwijs en de zorg. Andere sectoren die ook vaak genoemd worden zijn bouw, horeca en digitale economie/ICT sector.
- *Ondernemersklimaat in Haarlem voldoende*
Een 6,6 voor het ondernemersklimaat in Haarlem. Positief is een grote diversiteit aan bedrijvigheid en een hoog opleidingsniveau van de beroepsbevolking. Minder positief is de bereikbaarheid en parkeertarieven.